

**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут**

Данилюк Л. Р.

Правова охорона довкілля в Україні та ЄС:

**методичні вказівки та завдання
для самостійної роботи
студентів заочної форми навчання
спеціальності 081 Право**

м. Івано-Франківськ – 2022

*Рекомендовано до друку вченою радою
Навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 2 від _____ 2022 р.)*

Рецензенти:

А. А. Албу, кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Н. Р. Кобецька, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Данилюк Л. Р. Правова охорона довкілля в Україні та ЄС: методичні вказівки та завдання для самостійної роботи студентів заочної форми навчання спеціальності 081 Право. Івано-Франківськ, 2022. 22 с.

Методичні вказівки та завдання для самостійної роботи студентів заочної форми навчання спеціальності 081 Право з навчальної дисципліни «Правова охорона довкілля в Україні та ЄС» розроблені на основі навчального плану підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Метою даного видання є сприяння організації самостійної роботи студентів при вивченні відповідного курсу. В посібнику викладені: методичні вказівки для самостійної роботи; завдання для самостійної роботи, окремі з яких супроводжуються посиланнями на літературу, нормативно-правові акти або інформаційні ресурси, де висвітлюються дані питання; завдання для домашніх контрольних робіт.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів, викладачів.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Методичні вказівки для самостійної роботи.....	6
Завдання для самостійної роботи.....	7
Загальна частина.....	7
Тема 1. Формування правових засад охорони довкілля в Україні та ЄС.....	7
Тема 2. Екологічне право як галузь права України. Предмет і структура права навколишнього середовища ЄС	7
Тема 3. Джерела правової охорони довкілля в Україні та ЄС.....	8
Тема 4. Принципи правової охорони довкілля в Україні та ЄС.....	9
Тема 5. Екологічні права та обов'язки громадян за законодавством України та ЄС.....	9
Тема 6. Право власності на природні об'єкти та їх ресурси й право природокористування в Україні.....	10
Тема 7. Правові засади управління в галузі охорони довкілля в Україні. Роль інституційного механізму ЄС у розвитку та застосуванні права навколишнього середовища ЄС.....	11
Особлива частина.....	11
Тема 8. Правова охорона біологічного різноманіття в Україні та ЄС.....	11
Тема 9. Правова охорона лісів в Україні та ЄС.....	12
Тема 10. Правова охорона вод в Україні та ЄС.....	13
Тема 11. Правова охорона атмосферного повітря в Україні та ЄС....	13
Тема 12. Правові засади поводження з відходами в Україні та ЄС....	14
Тема 13. Правові засади попередження змін клімату в Україні та ЄС.....	15
Тема 14. Правові аспекти співпраці України та ЄС у сфері охорони довкілля.....	16
Завдання для домашніх контрольних робіт.....	17

ВСТУП

Право ЄС виникло внаслідок активного розвитку інтеграційних процесів на європейському континенті, які привели до створення Європейського Союзу – потужного об'єднання держав-членів, що не має аналогів у світі. Право ЄС має особливі джерела, процес нормотворчості та правозастосування.

Правові засади охорони довкілля в ЄС динамічно розвиваються усі останні роки під впливом міжнародно-правових процесів, особливо глобального масштабу, а також із урахуванням екологічних викликів, які на сьогодні стоять перед державами. З іншого боку такий їх розвиток має безпосередній вплив на сучасне міжнародне право навколишнього середовища та національне екологічне право усіх європейських держав, включаючи Україну.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є норми права України та ЄС, які регулюють відносини, пов'язані з охороною довкілля загалом, а також із використанням і відтворенням окремих природних об'єктів і їх ресурсів.

Матеріал навчальної дисципліни «Правова охорона довкілля в Україні та ЄС» базується на компетентностях та програмних результатах навчання, отриманих під час вивчення теорії держави і права, міжнародного публічного права та права ЄС у рамках освітньо-професійної програми підготовки бакалавра ОПІ Міжнародне та європейське право, спеціальності 081 Право.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування в студентів знань щодо особливостей правової охорони довкілля в Україні та ЄС; вивчення ними норми права України та ЄС, які регулюють відносини, пов'язані з охороною довкілля загалом, а також із використанням і відтворенням окремих природних об'єктів і їх ресурсів; засвоєння значення вказаних норм і їх цінності в контексті сталого розвитку; акцентування на важливості правових інститутів охорони довкілля в Україні та ЄС; демонстрація зростаючої ролі еколого-правових проблем і безумовної необхідності правової охорони довкілля на сучасному етапі розвитку України; ознайомлення з найбільш актуальними теоретичними та практичними питаннями, що виникають в процесі правової охорони довкілля в Україні та ЄС.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є набуття студентами знань та розуміння змісту законодавчих актів, які регулюють відносини, пов'язані з охороною довкілля в Україні та ЄС загалом, а також із використанням і відтворенням окремих природних об'єктів і їх ресурсів; формування в них вмінь та навичок щодо правильного застосування вказаних норм і розв'язання практичних проблем, які виникають в процесі їх реалізації; розвинути в них здатність працювати з відповідними нормативно-правовими документами України та ЄС (в тому числі з англomовними першоджерелами).

В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні вміти:

- здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання;
- проводити збір та інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;
- формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;

- використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин;
- пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту;
- належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності;
- пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів;
- застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Вивчення навчальної дисципліни здійснюється в формі лекцій, семінарських занять та самостійної роботи студентів.

Даний посібник покликаний допомогти студентам у процесі вивчення навчальної дисципліни «Правова охорона довкілля в Україні та ЄС», зокрема при підготовці студентів до поточного контролю самостійної роботи.

Основою підготовки до контролю самостійної роботи виступають навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

1. Екологічне право: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2019. 552 с.
2. Задорожній О. В. Міжнародне право навколишнього середовища: підручник / О. В. Задорожній, М. О. Медведєва. Київ: Промені, 2010. 510 с.
3. Кобецька Н. Р. Екологічне право України: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 352 с.
4. Лозо В. І. Становлення і розвиток правових основ екологічної стратегії Європейського Союзу. Харків: Право, 2008. 251 с.
5. Donald A. Environmental Protection and Human Rights. / A. Donald, S. Dinah. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 1124 p.
6. Sadeller N. Environmental Principles: From Political Slogans to Legal Rules. / N. de Sadeller. Oxford: Oxford University Press, 2002. 482 p.
7. Sands P. Principles of International Environmental Law. / P. Sands, J. Peel. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 992 p.

Крім цього окремі завдання для самостійної роботи супроводжуються необхідними для опрацювання посиланнями на літературу, нормативно-правові акти або інформаційні ресурси.

Також у методичних вказівках та завданнях для підготовки до семінарських (практичних) занять до кожної теми поданий розширений перелік літератури, в якій досліджуються окреслені проблеми, нормативно-правових актів, що регулюють відповідні правовідносини та посилань на інформаційні ресурси, де висвітлюються дані питання.

Виконання завдань для самостійної роботи передбачає здійснення узагальнення чи навпаки конкретизацію окремих положень теми, порівняння нормативних приписів, тлумачення правових норм, аналіз судової практики тощо.

Завдання для самостійної роботи потрібно виконувати в письмовій формі в окремому зошиті з зазначенням теми.

Виконані завдання обговорюються на відповідних до теми семінарських заняттях.

Невиконання письмово вказаних завдань означає незадовільну підготовку до контролю самостійної роботи й тягне за собою незадовільну оцінку.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Загальна частина

Тема 1.

Формування правових засад охорони довкілля в Україні та ЄС

Суспільство та природа перебувають в тісному взаємозв'язку. В літературі виділяють дві форми такої взаємодії: економічну (призводить до використання людиною природних об'єктів і споживання нею природних ресурсів) та екологічну (проявляється в охороні людиною навколишнього природного середовища). Власне нераціональне та несанкціоноване використання природи призводить до негативних екологічних наслідків і обумовлює необхідність подальшого здійснення заходів, спрямованих на охорону та відновлення довкілля.

Про необхідність охорони природи науковці вперше почали говорити ще на початку ХХ ст. Поступово ці питання постали й на законодавчому рівні, а згодом набули свого логічного правового оформлення. На сьогодні охорона довкілля є одним із пріоритетних напрямів діяльності як ЄС, так і України. Більше того, в сучасних умовах і в розвинутих країнах, екологічне право вважається однією з найважливіших і найпрогресивніших галузей права.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати особливості становлення екологічного права України та етапи формування права навколишнього середовища ЄС. У результаті належного освоєння теми студенти мають визначити перспективи розвитку вітчизняного та європейського законодавства про охорону довкілля.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Особливості національного права навколишнього середовища держав-членів ЄС (на 1-ше семінарське заняття – Іспанія).

2. Аналіз справи «Лопес Остра проти Іспанії».

Див. посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_348#Text.

Тема 2.

Екологічне право як галузь права України. Предмет і структура права навколишнього середовища ЄС

Екологічне право є самостійною галуззю права, яка регулює суспільні відносини пов'язані з охороною, використанням і відтворенням природних ресурсів, забезпеченням екологічної безпеки.

Цікавим є той факт, що впродовж тривалого часу й до недавня серед учених велися дискусія щодо розуміння предмету та методів, визначення системи екологічного права, доцільності його відокремлення та обґрунтування самостійності загалом. Тоді як сьогодні ми говоримо про нього як про одну з провідних і пріоритетних галузей права.

Право навколишнього середовища ЄС також займає самостійне місце в системі європейського права.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття, предмет і методи еколого-правового регулювання, дослідити систему екологічного права України, встановити його співвідношення з іншими галузями права, визначити поняття та види об'єктів екологічного права.

Крім цього потрібно з'ясувати зміст управління охороною навколишнього середовища в ЄС, встановити предметні сфери регулювання права навколишнього середовища ЄС і дослідити інструменти та механізми ЄС в сфері охорони навколишнього середовища.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Особливості національного права навколишнього середовища держав-членів ЄС (на 2-ге семінарське заняття – Італія).

2. Аналіз справи «Гуерра та інші проти Італії».

Див. посилання: <https://rm.coe.int/168044e84d> с. 68–92.

Тема 3.

Джерела правової охорони довкілля в Україні та ЄС

Охорона довкілля в Україні та ЄС базується на цілій системі нормативно-правових актів. В Україні природоохоронні заходи здійснюються на основі низки поресурсових кодексів, законів, підзаконних актів, при цьому основним джерелом екологічного права України виступає Конституція. Для права навколишнього середовища ЄС також є притаманною регламентація порядку охорони довкілля як загальними, так і спеціальними джерелами права ЄС. Зокрема важливе значення в даному контексті належить установчим договорам, рішенням Суду ЄС, міжнародним договорам ЄС. Проте особливу роль в цьому питанні відіграють норми вторинного права ЄС у сфері охорони довкілля (директиви, регламенти та ін.)

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати систему джерел екологічного права України, значення установчих договорів ЄС, норм вторинного права ЄС, рішень Суду ЄС, міжнародних договорів ЄС як джерел правової охорони довкілля.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Особливості національного права навколишнього середовища держав-членів ЄС (на 3-тє семінарське заняття – Німеччина).

2. Аналіз справи «Дубецька та інші проти України».

Див. посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_689#Text

Тема 4.

Принципи правової охорони довкілля в Україні та ЄС

Принципи права – це основоположні засади, ідеї, концепції, на яких побудовані норми права й виходячи з яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин.

Для екологічного права України та права навколишнього середовища ЄС є притаманною наявність спеціальних принципів, що базуються на пріоритеті охорони життя та здоров'я людини.

Принципи правової охорони довкілля в Україні та ЄС мають за мету забезпечити збереження природних ресурсів, їх раціональне використання та відтворення завдяки оптимальному поєднанні екологічних і економічних інтересів суспільства. При цьому, як уже зазначалося, основною цінністю в ході відповідної діяльності виступає життя та здоров'я людини.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття й суть принципів екологічного права України та права навколишнього середовища ЄС. Зокрема, потрібно детально дослідити особливості галузевих принципів екологічного права України, встановити зв'язок загальних принципів ЄС і охорони довкілля, а також охарактеризувати систему принципів права навколишнього середовища ЄС.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Особливості національного права навколишнього середовища держав-членів ЄС (на 4-те семінарське заняття – Франція).

2. Аналіз справи «Гримковська проти України».

Див. посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_729#Text

Тема 5.

Екологічні права та обов'язки громадян за законодавством України та ЄС

На міжнародному рівні екологічні права вперше були зафіксовані в Стокгольмській декларації про навколишнє середовище (1972). Пізніше концепція екологічних прав деталізувалася в Декларації Ріо-де-Жанейро по навколишньому середовищі та розвитку (1992) й Орхуській конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються охорони навколишнього середовища (1998).

У вітчизняному законодавстві екологічні права вперше були закріплені Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991).

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати місце екологічних прав громадян у системі прав людини, встановити зміст екологічних прав за міжнародним, європейським і національним законодавством України, дослідити особливості та систему екологічних прав. Крім цього окремої уваги потребує вивчення екологічних обов'язків громадян.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Аналіз дайджесту судової практики Верховного Суду у спорах, що виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав, а саме в спорах, що виникають у сфері охорони навколишнього природного середовища та у зв'язку із його забрудненням.

Див.

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Daidjest_Ekologia.pdf

С. 129–132.

посилання:

С. 75–88;

Крім загального огляду судової практики Верховного Суду по цих спорах, кожен студент повинен детально опрацювати хоча б одне з включених до дайджесту рішення (на власний розсуд).

Тема 6.

Право власності на природні об'єкти та їх ресурси й право природокористування в Україні

В суб'єктивному розумінні право власності на природні об'єкти та їх ресурси – це врегульована нормами права можливість суб'єкта володіти, користуватись і розпоряджатись належними йому природними об'єктами та їх ресурсами. Для природних об'єктів і їх ресурсів є характерною наявність поруч із державною, комунальною та приватною формою власності, так званої четвертої форми – право власності Українського народу, яка закріплена в Конституції України.

Право природокористування як суб'єктивне право – це можливість, що належить конкретному природокористувачу та спрямована на задоволення різноманітних інтересів і використання різних властивостей довкілля – економічних, екологічних, оздоровчих, естетичних тощо. За формою право природокористування поділяється на загальне (використання людиною природи з метою задоволення своїх життєво необхідних потреб) і спеціальне (виробничо-господарське використання природних об'єктів).

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття та особливості права власності на природні об'єкти та їх ресурси, встановити специфіку форм власності на природні ресурси, дослідити поняття та принципи права природокористування, проаналізувати підстави виникнення, зміни та припинення права природокористування, визначити права та обов'язки користувачів природних ресурсів.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Аналіз дайджесту судової практики Верховного Суду у спорах, що виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав, а саме в спорах, що виникають у відносинах з володіння, користування та розпоряджання лісами, забезпечення охорони, відтворення та раціонального використання лісових ресурсів; у сфері охорони, використання та відтворення рослинного світу.

Див.

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Daidjest_Ekologia.pdf

С. 105–108.

посилання:

С. 49–54;

Крім загального огляду судової практики Верховного Спору по цих спорах, кожен студент повинен детально опрацювати хоча б одне з включених до дайджесту рішення (на власний розсуд).

Тема 7.

Правові засади управління в галузі охорони довкілля в Україні. Роль інституційного механізму ЄС у розвитку та застосуванні права навколишнього середовища ЄС

Під управлінням у галузі охорони довкілля розуміють підзаконну виконавчо-розпорядчу діяльність уповноважених органів, спрямовану на забезпечення раціонального використання природних ресурсів, збереження та відновлення довкілля, забезпечення екологічної безпеки.

Як в Україні, так і в ЄС сформована система органів, які здійснюють управління в галузі охорони довкілля. При цьому й в Україні та в ЄС органи управління і цій сфері традиційно поділяються на органи загальної компетенції (здійснюють загальне управління) та органи спеціальної компетенції (здійснюють спеціальне (комплексне, галузеве, функціональне) управління).

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття, види, мету та особливості управління в галузі охорони довкілля в Україні, встановити систему галузевих органів управління в галузі охорони довкілля в Україні та дослідити поняття та систему функцій екологічного управління. Також потрібно проаналізувати функції органів ЄС у сфері охорони довкілля, визначити спеціальні органи ЄС у сфері охорони довкілля.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Аналіз дайджесту судової практики Верховного Суду у спорах, що виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав, а саме щодо юрисдикції спорів.

Див.

посилання:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Daidjest_Ekologia.pdf С. 4–13.

Крім загального огляду судової практики Верховного Спору по цих спорах, кожен студент повинен детально опрацювати хоча б одне з включених до дайджесту рішення (на власний розсуд).

Особлива частина

Тема 8.

Правова охорона біологічного різноманіття в Україні та ЄС

Глобальне значення збереження компонентів біологічного різноманіття для теперішніх і майбутніх поколінь було визнано ще у 1972 р. на Стокгольмській конференції ООН із проблем оточуючого людину середовища. Однак необхідність збереження біорізноманіття у всій його сукупності визнано лише у 1992 р. на конференції ООН з навколишнього середовища і

розвитку в Ріо-де-Жанейро, де було прийнято Конвенцію про охорону біологічного різноманіття.

Як в Україні, так і в ЄС наявна низка спеціальних нормативно-правових актів, які забезпечують охорону біологічного різноманіття.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати поняття біологічного різноманіття та суть концепції його охорони в міжнародному, європейському та національному законодавстві, встановити систему правових актів ЄС і України, які регулюють відносини охорони, використання та збереження біологічного різноманіття в цілому та його окремих компонентів, дослідити напрями охорони біологічного різноманіття за різними сферами діяльності, в яких передбачається його використання.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Аналіз правових аспектів справи про дотримання права громадян на сприятливе та безпечне для життя довкілля, збереження ПЗФ України та захист біорізноманіття.

Див. посилання: <http://epl.org.ua/law-posts/zberezhennya-pzf-ukrayiny-i-zahyst-bioriznomanittya-2/>

2. Аналіз правових аспектів справи про захист тварин.

Див. посилання: <http://epl.org.ua/law-posts/poriatunok-vedmedia/>

Тема 9.

Правова охорона лісів в Україні та ЄС

Відповідно до ст. 25 Закону України «Про рослинний світ», охорона рослинного світу передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на збереження просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності і цілісності об'єктів рослинного світу, охорону умов їх місцезростання, збереження від знищення, пошкодження, захист від шкідників і хвороб, а також невиснажливе використання.

Також у правовому забезпеченні охорони лісів важливе місце займають норми Лісового кодексу України, які регламентують базові засади здійснення заходів по відтворенню, підвищенню продуктивності, поліпшення якісного складу лісів, їх захисту.

Щодо законодавства ЄС у цій сфері, то притаманною йому ознакою є наявність спеціального документу, який визначає мету та основні напрями правової охорони лісів на найближчі роки. Сьогодні таким актом є нова лісова стратегія ЄС до 2030 року.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати процес становлення законодавства ЄС у сфері охорони лісів і суть положень нормативно-правових актів ЄС щодо охорони лісів, встановити пріоритетні цілі та головні завдання нової лісової стратегії ЄС до 2030 року, дослідити заходи охорони рослинного світу та лісів за законодавством України та проаналізувати межі юридичної відповідальності за порушення вітчизняного законодавства про рослинний світ і ліси.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Особливості національного права навколишнього середовища держав-членів ЄС (на 9-те семінарське заняття – Польща).
 2. Аналіз справи «Дземюк проти України».
- Див. посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a51#Text

Тема 10.

Правова охорона вод в Україні та ЄС

Правова охорона вод в Україні здійснюється на основі норм Водного кодексу України та спеціальних нормативно-правових актів, які визначають законодавчі засади реалізації заходів охорони вод від забруднення, засмічення та виснаження.

Щодо законодавства ЄС у цій сфері, то воно регламентує заходи охорони вод за різними напрямками, зокрема: управління річковими басейнами, управління ризиками підтоплення в ЄС, попередження дефіциту води та посух, забезпечення доступу до питної води та гарантування її якості, охорона морських вод тощо.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати процес становлення законодавства ЄС у сфері охорони вод і суть положень нормативно-правових актів ЄС щодо охорони вод, встановити пріоритетні цілі та головні завдання охорони вод у ЄС, дослідити заходи охорони вод від забруднення, засмічення та виснаження за законодавством України й проаналізувати межі юридичної відповідальності за порушення вітчизняного водного законодавства.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Аналіз дайджесту судової практики Верховного Суду у спорах, що виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав, а саме в спорах, що виникають у відносинах із збереження, використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорони вод від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям вод та ліквідації їх наслідків, поліпшення стану водних об'єктів, а також охорони прав підприємств, установ, організацій і громадян на водокористування.

Див. посилання:
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Daidjest_Ekologia.pdf С. 38–49;
 С. 100–104.

Крім загального огляду судової практики Верховного Суду по цих спорах, кожен студент повинен детально опрацювати хоча б одне з включених до дайджесту рішення (на власний розсуд).

Тема 11.

Правова охорона атмосферного повітря в Україні та ЄС

Атмосферне повітря – життєво важливий компонент навколишнього природного середовища, який являє собою природну суміш газів, що

знаходиться за межами жилих, виробничих та інших приміщень (ст. 1 Закону України «Про охорону атмосферного повітря»).

Особливостями правового режиму атмосферного повітря є: специфіка встановлення власності на атмосферне повітря; на відміну від інших природних об'єктів, атмосферне повітря не підлягає обліку; на відміну від інших природних об'єктів, в законодавчому регулюванні яких значну питому вагу займають норми, що регулюють порядок їх використання, стосовно атмосферного повітря законодавство практично не містить норм про його використання; законодавство щодо атмосферного повітря регулює в основному охоронні відносини, які спрямовані на попередження негативного впливу на атмосферне повітря, покращення якісного складу атмосферного повітря; враховуючи особливості атмосферного повітря, як природного об'єкта, що перебуває в постійному русі й переноситься на різні відстані, не обмежуючись кордонами однієї держави, саме щодо нього, як щодо жодного іншого об'єкту, актуальним і ефективним є міжнародне співробітництво.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати цілі міжнародної та європейської політики щодо попередження забруднення та забезпечення якості атмосферного повітря, встановити напрями охорони атмосферного повітря, дослідити поняття та особливості правового режиму атмосферного повітря, проаналізувати систему екологічних нормативів у галузі охорони атмосферного повітря, організаційно-правовий режим охорони атмосферного повітря, правовий режим санітарно-захисних зон.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Аналіз дайджесту судової практики Верховного Суду у спорах, що виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав, а саме в спорах, що виникають у правовідносинах в галузі охорони атмосферного повітря.

Див.

посилання:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Daidjest_Ekologia.pdf С. 24–38; С. 95–99.

Крім загального огляду судової практики Верховного Суду по цих спорах, кожен студент повинен детально опрацювати хоча б одне з включених до дайджесту рішення (на власний розсуд).

Тема 12.

Правові засади поводження з відходами в Україні та ЄС

Основними нормативно-правовими актами, які покликані регулювати питання відходів і поводження з ними на міжнародному рівні є: Конвенція про запобігання забрудненню моря скидами відходів та іншими матеріалами, Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням, Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами, Роттердамська конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі, Стокгольмська конвенція про

стійкі органічні забруднювачі та інші. При цьому, Україна будучи частиною міжнародної спільноти приєдналася та є учасницею кожної із перелічених конвенцій.

Щодо актів європейського законодавства в цій частині, то з поміж них можна умовно виділити кілька основних груп: 1) рамкове законодавство Європейського Союзу про відходи; 2) законодавство Європейського Союзу про операції із поводження з відходами; 3) законодавство Європейського Союзу щодо конкретних відходів.

У процесі вивчення теми студенти повинні провести загальну характеристику законодавства ЄС у сфері поводження з відходами, з'ясувати порядок правового регулювання поводження з відходами, дослідити поняття та здійснити класифікацію відходів, встановити особливості правового режиму власності на відходи, проаналізувати види операцій поводження з відходами та правові вимоги до їх здійснення, охарактеризувати обов'язки суб'єктів поводження з відходами.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Визначити та охарактеризувати сучасні технології щодо переробки та утилізації відходів.

2. Дослідити принцип розширеної відповідальності виробника як кращий міжнародний досвід щодо цивілізованого поводження з відходами.

3. Аналіз правових аспектів справи про захист права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля (попередження спалення та подальшого ввезення небезпечних відходів (Гудрони)).

Див. посилання: <http://epl.org.ua/law-posts/poperedzhennia-spalennia-ta-podalshoho-vvezennia-nebezpechnykh-vidkhodiv-hudrony/>

Тема 13.

Правові засади попередження змін клімату в Україні та ЄС

Сьогодні зміна клімату вважається однією з глобальних проблем людства. Вона призводить до лісових пожеж, посухи, наводків, злив і дощів, зменшення біорізноманіття, збільшення екстремальних погодних явищ, а також має негативний вплив на суспільство та економіку не тільки окремих регіонів, але й цілої планети. Як правило кліматичні зміни обумовлені природними та антропогенними чинниками. Найбільш помітним наслідками зміни клімату є не тільки поступове потепління, але й надзвичайні ситуації. Всі вони завдають значних економічних збитків, загрожують нормальному існуванню екосистем, а також життю та здоров'ю людей. Для того щоб пом'якшити їх і адаптуватися до них необхідно створити належні правові засади та механізми попередження змін клімату.

В процесі вивчення теми студенти повинні з'ясувати правові основи боротьби з зміною клімату в ЄС, встановити взаємозв'язок між кліматичними діями ЄС і Європейською зеленою угодою, проаналізувати кліматичні стратегії та цілі ЄС, дослідити законодавство ЄС у сфері зменшення викидів парникових газів, виявити особливості європейської

системи торгівлі квотами на викиди, виділити альтернативні види енергії як засіб попередження зміни клімату.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Охарактеризувати посткіотський кліматичний переговорний процес.
2. Охарактеризувати постпаризький кліматичний переговорний процес.
3. Аналіз аналітичного документу «Кліматична дипломатія в ЄС: висновки та рекомендації для України». <https://www.rac.org.ua/uploads/content/371/files/climate-diplomacy.pdf>
4. Аналіз журналістського дослідження «Перший рік Green Deal: як Україна інтегрується у нову екологічну політику ЄС». <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/12/21/7117835/>

Тема 14.

Правові аспекти співпраці України та ЄС у сфері охорони довкілля

Співробітництво в галузі навколишнього природного середовища розглядається як один із пріоритетних напрямків у відносинах між Україною та Європейським Союзом.

Протягом тривалого часу головним документом, що визначав основи співпраці України та ЄС у сфері охорони довкілля, була Угода про партнерство і співробітництво між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами і Україною, підписана в 1994 році. В Угоді зазначалося, що Сторони «розвивають та зміцнюють співробітництво між ними в галузі охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я» (ст. 63 (1)).

Із посиленням в Україні євроінтеграційних процесів у 2014 році підписано Угоду про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами з іншої (набрала чинності 01.09.2017 р.).

У процесі вивчення теми студенти повинні дослідити правові основи співпраці України та ЄС у сфері охорони довкілля, з'ясувати головні напрями співпраці України та ЄС у цій галузі, дослідити порядок і перспективи адаптації екологічного законодавства України до стандартів ЄС.

Проведення поточного контролю самостійної роботи

1. Аналіз справи про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання Мінприроди до вчинення дій щодо виконання взятих на себе зобов'язань згідно Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату та Кіотського протоколу до неї, а також норм національного законодавства, яке приймалося для реалізації положень вищевказаних міжнародних документів.

Див. посилання: <http://epl.org.ua/law-posts/zakhyst-prava-na-bezpechne-dlia-zhyttia-ta-zdorov-ia-dovkillia/>

2. Аналіз справи необхідність закриття Грибовицького сміттєзвалища та початок його безпечної рекультивції.

Див. посилання: <http://epl.org.ua/law-posts/vyrishennia-problemy-hrybovytskoho-smittiezvalyshcha-ta-problem-povodzhennia-iz-tpv-mista-lvova/>

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДОМАШНІХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Представлені нижче варіанти завдань для домашніх контрольних робіт розроблені відповідно до програми навчальної дисципліни «Правова охорона довкілля в Україні та ЄС». Вони з максимальною можливістю охоплюють різні теми. Завдання розроблені з використанням різних способів перевірки знань та є нерівнозначними за складністю. Їх виконання передбачає і просте відтворення матеріалу (при викладенні термінологічних завдань), і аналітичне відтворення матеріалу (при викладенні коротких завдань нормативного змісту), і системне опрацювання нормативно-правових актів, навчально-наукової літератури з їх подальшим творчим аналізом (при викладенні теоретичних завдань описового характеру), і юридичну кваліфікацію відносин (при розв'язанні задач).

Кожен студент виконує домашню контрольну роботу за індивідуальним варіантом згідно з його порядковим номером за списком у журналі академгрупи (в випадку, якщо наявна кількість студентів перевищує запропоновану кількість варіантів, то нумерація розпочинається спочатку (наприклад, студент за порядковим номером 11 виконує варіант 1, за номером 12 – варіант 2 й т.д.), виконана контрольна робота не свого варіанту не зараховується).

Максимальна оцінка роботи – 30 балів.

Кожен варіант завдань для домашньої контрольної роботи включає наступні завдання:

- 1 *термінологічне завдання*, яке полягає в письмовому відтворенні основних дефініцій курсу, що закріплені в нормативно-правових актах, визначені в навчальних підручниках чи посібниках; його виконання передбачає чітке визначення поняття без додаткового аналізу чи характеристики **(2 бали)**;

- 1 *коротке завдання нормативного змісту*, яке полягає в чіткому формулюванні відповіді на поставлене запитання та в демонстрації точного розуміння змісту окресленої проблеми **(4 бали)**;

- 1 *теоретичне завдання описового характеру*, для виконання якого необхідно здійснити системне, порівняльне дослідження відповідних правових інститутів і викласти суть питання в вигляді його творчого аналізу **(8 балів)**;

- 1 *практичне завдання (задача)* – при вирішенні практичних завдань, насамперед, необхідно проаналізувати коло відносин, які склалися та вибрати правові норми, що підходять для регулювання в даному випадку, в процесі аналізу норми відбувається також її тлумачення, з'ясування змісту з урахуванням вивчених теоретичних положень. Правова кваліфікація представляє собою юридичну оцінку всієї сукупності фактичних обставин справи шляхом віднесення конкретного випадку до сфери дії певних юридичних норм. Відповідь-вирішення практичних завдань повинна бути максимально повною, обґрунтованою, з посиланням на конкретні статті нормативно-правових актів і визначенням можливих варіантів вирішення, які можуть відрізнятися в залежності від зміни обставин **(16 балів)**.

Всі завдання виконуються письмово з обов'язковим зазначенням прізвища та ініціалів студента, номера групи та номера варіанту. Виконані контрольні роботи повинні бути здані на кафедру для перевірки **на пізніше ніж за 10 днів до початку заліково-екзаменаційної сесії. Невиконання завдань, невчасна здача їх на кафедру, отримання за контрольну «незадовільної» оцінки є підставами для не допуску студента до здачі екзамену.**

Варіант 1.

1. Визначення поняття: екологічне право України як галузь права (2 бали).

2. Назвіть причини, які зумовили необхідність регулювання екологічних проблем на законодавчому рівні в Україні та ЄС, проаналізуйте їх на предмет спільності та відмінності (4 бали).

3. Збереження й охорона дикої флори та фауни й природних середовищ їх існування в законодавстві ЄС (8 балів).

4. До Вас звернулися жителі села Задністрянськ, яке знаходиться в зоні дії Бурштинської ТЕС за захистом права на безпечне довкілля. Ваше першочергове завдання – збір інформації.

Напишіть запит на отримання екологічної інформації.

Важливо:

- 1) в якій формі повинен бути цей запит?
- 2) кому буде адресований?
- 3) які мотиви необхідності такої інформації будете вказувати?
- 4) які питання слід поставити?

2. У травні 2011 року правозахисна організація «Екологія. Право. Людина» подала до приватного підприємства, яке здійснює викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря, запит про надання можливості ознайомитися із документами підприємства про викиди (документи, в яких обґрунтовуються обсяги викидів і звіт із інвентаризації викидів). У відповідь на такий запит забруднювач повідомив, що законодавство не передбачає обов'язку приватних господарюючих суб'єктів подавати таку інформацію громадськості. Такий обов'язок стосується лише органів державної влади та господарюючих суб'єктів, які фінансуються з державного бюджету.

Проаналізуйте правову позицію правозахисної організації та приватного підприємства.

Вирішіть справу (16 балів).

Варіант 2.

1. Визначення поняття: право навколишнього середовища ЄС як галузь права (2 бали).

2. Зобразіть схематично етапи формування екологічного права України та права навколишнього середовища ЄС (4 бали).

3. Правове регулювання торгівлі видами дикої флори та фауни в межах ЄС (8 балів).

4. Під час проведення перевірки працівниками Державного агентства рибного господарства в Херсонській області виявлено, що мешканець м. Нова Каховка Соколов В. здійснював торгівлю свіжою рибою на місцевому ринку не маючи будь-яких документів для підтвердження законності її вилову. Як пояснив Соколов В., торгівля рибою не є його основним заняттям і не здійснюється ним на постійній основі, вилов здійснено в порядку загального природокористування на яке не вимагається будь-яких дозволів.

Працівники Держрибагенства вилучили в Соколова В. рибу та наклали на нього штраф в розмірі 750 грн.

Не погоджуючись з цим, Соколов В. оскаржив дії Держрибагенства до суду.

Проаналізуйте правову позицію обох сторін.

Яка форма природокористування мала місце в даному випадку? Які види відповідальності та в яких формах можуть бути застосовані до правопорушників за незаконний вилов риби? Яким чином обчислюється розмір збитків завданих незаконним виловом риби?

Вирішіть справу (16 балів).

Варіант 3.

1. Визначення поняття: предмет еколого-правового регулювання (2 бали).

2. Складіть таблицю співвідношення екологічного права з іншими галузями права (4 бали).

3. Огляд положень нормативно-правових актів ЄС щодо охорони лісів (8 балів).

4. Громадяни Падалко Р., Мережко В. і Воронець С. у вихідний день виїхали на р. Псел для відпочинку та купання. Діставшись місця призначення вони виявили, що придатна для купання ділянка узбережжя відгороджена парканом, на якому висить повідомлення, що ділянка є приватною власністю, яка охороняється законом. Падалко Р., Мережко В. і Воронець С. вимушені були відмовитись від купання та повернутись до міста.

Наступного дня Падалко Р. звернувся із скаргою до прокуратури, в якій просив вжити заходів щодо захисту його порушеного права на водокористування.

Під час перевірки прокуратурою було виявлено, що огорожена ділянка рішенням районної ради передана в оренду строком на 25 років ТОВ «Перехрестя» для облаштування платного пляжу. В даний час, у зв'язку з фінансовою кризою, роботи щодо облаштування зупинені.

Який порядок здійснення загального водокористування передбачений чинним законодавством? Проаналізуйте на основі норм земельного законодавства порядок надання в оренду земель водного фонду. Які права та обов'язки орендаря водного об'єкту?

Вирішіть справу (16 балів).

Варіант 4.

1. Визначення поняття: метод еколого-правового регулювання (2 бали).

2. Перечисліть та проаналізуйте суть економічних інструментів і механізмів ЄС у сфері охорони довкілля (4 бали).

3. Правові засади управління річковими басейнами в ЄС (8 балів).

4. З метою уточнити кількісний склад тваринного світу в частині степового заповідника працівники управління екології та природних ресурсів області використали швидкохідні сучасні спортивні автомобілі.

Використання цих автотранспортних засобів призвело до порушення режиму мешкання тварин, а від надмірного гоніння тварин по степу 23 особини загинуло.

Дирекція заповідника звернулася до управління екології та природних ресурсів області з проханням виділити 170 тис. гривень з позабюджетних коштів для покриття заподіяних заповіднику збитків. Начальник управління в своїй відповіді пояснив, що витрачання позабюджетних коштів на вказані цілі не передбачено, а тому рекомендував дирекції заповідника списати ці втрати, як на проведення планових відстрілів тварин у наукових цілях. Дирекція заповідника звернулася з позовом до суду про відшкодування заподіяних збитків працівниками управління екології та природних ресурсів області.

Вирішіть справу (16 балів).

Варіант 5.

1. Визначення поняття: джерела правової охорони довкілля (2 бали).
2. Зобразіть схематично та проаналізуйте перелік питань, які охоплюються співпрацею України та ЄС в сфері охорони довкілля (4 бали).
3. Правові засади управління ризиками підтоплення в ЄС (8 балів).
4. На території заповідної зони Шацького національного природного парку розташована тваринницька ферма, випасається худоба, проводиться промисловий вилов риби.

Які порушення правового режиму національного природного парку мають місце? Яка відповідальність передбачена за ці дії?

Дайте правовий аналіз ситуації (16 балів).

Варіант 6.

1. Визначення поняття: принципи правової охорони довкілля (2 бали).
2. Перечисліть та проаналізуйте повноваження Ради Європейського Союзу в сфері охорони довкілля (4 бали).
3. Забезпечення якості атмосферного повітря за законодавством ЄС (8 балів).
4. Громадянин Несторенко В. був оштрафований на підставі статті 65 КпАП України «Незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур і молодняка» за те, що він зрубав два горіхи, які росли на присадибній ділянці сусіда.

Що таке лісовий фонд України? Який правовий режим дерев, які не входять до лісового фонду України? Хто здійснює управління ними?

Вирішіть справу (16 балів).

Варіант 7.

1. Визначення поняття: принцип перестороги (2 бали).
2. Перечисліть та проаналізуйте повноваження Європейського парламенту в сфері охорони довкілля (4 бали).

3. Європейська програма охорони атмосферного повітря (8 балів).

4. Працівниками лісової охорони було виявлено, що громадянка Павлик А. самовільно випасала корову в лісових культурах на площах, призначених для лісовідновлення, в результаті чого знищено лісові культури віком до 3-х років на площі 0,01 га.

Яку відповідальність необхідно застосувати за це правопорушення? Підрахуйте заподіяну шкоду на основі затверджених такс.

Вирішіть справу (16 балів).

Варіант 8.

1. Визначення поняття: принцип попередження (2 бали).

2. Перечисліть та проаналізуйте повноваження Європейської комісії в сфері охорони довкілля (4 бали).

3. Загальна характеристика законодавства ЄС у сфері поводження з відходами (8 балів).

4. Інспекторами Державної екологічної інспекції під час обстеження території сільської ради було виявлене несанкціоноване звалище відходів. Оскільки сільська рада не виконала своїх обов'язків щодо належного контролю за поводженням з відходами на своїй території, запобігання їх негативному впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я людей, засмічення земельних ресурсів і допустила утворення на своїй території несанкціонованого звалища, Державною екологічною інспекцією була направлена претензія голові сільської ради із пропозицією сплатити суму завданої шкоди в розмірі 54877,2 грн.

На підставі якої Методики слід визначати розмір суми відшкодування в цьому випадку? Викладіть мотивувальну частину претензії з посиланням на норми законодавства.

Вирішіть справу (16 балів).

Варіант 9.

1. Визначення поняття: принцип забруднювач платить (2 бали).

2. Перечисліть та проаналізуйте повноваження Європейського інвестиційного банку в сфері охорони довкілля (4 бали).

3. Правові основи боротьби з зміною клімату в ЄС (8 балів).

4. Під час розвантаження з автомобіля промислових відходів у лісоохоронній зоні затримано водія комбінату, якого притягнуто до адміністративної відповідальності за порушення екологічного законодавства. В подальшому з'ясувалося, що про скиди відходів у невідновлених місцях був повідомлений інженер комбінату.

Визначіть коло правовідносин. Хто із суб'єктів і до якої відповідальності може бути притягнутий у зв'язку зі скоєнням зазначеного правопорушення?

Вирішіть справу (16 балів).

Варіант 10.

1. Визначення поняття: принцип сталого розвитку (2 бали).
2. Перечисліть та проаналізуйте повноваження Європейського агентства з навколишнього середовища в сфері охорони довкілля (4 бали).
3. Співпраця України та ЄС у сфері охорони довкілля: правові основи та цілі (8 балів).

4. Прикордонною службою в виключній (морській) економічній зоні України затримано судно під прапором іноземної держави, яке допустило скидання пально-мастильних матеріалів. Під час обстеження судна було виявлено щойно виловлені цінні породи риби.

Екіпаж було затримано, улов конфісковано, а судно доправлено до порту, де інспектор з охорони Чорного моря виніс постанову про накладення на капітана судна штрафу.

Капітан оскаржив постанову про накладення на нього штрафу. Він вважає її незаконною, також незаконним вважає затримання, оскільки судно було затримано за межами територіального моря України, отже, природні ресурси не належать державі й можуть використовуватися вільно, а представники України перевищили свої повноваження, та вимагає компенсації збитків. Скидання пально-мастильних матеріалів капітан заперечує.

Визначіть коло правовідносин. Чи розповсюджується юрисдикція України на виключну (морську) економічну зону? Чи правомірні дії інспектора та прикордонної служби?

Вирішіть справу (16 балів).